SYNOPSIS
EARVM RERVM
Quæ ad
ORATORIS CHRISTIANI
Rectam Institutionem faciunt.

OXONIÆ,
Typis L. L. Impensis *Ric. Davis*
Anno Domini 1675.

LI

aliq
ſuaſ
proc
ſum
iii
Ca
me
qu
vel
mu
bis
pr

LECTORI SS. Th. CANDIDATO.

Vniuscujusque est publico inservire commodo, Theologi Ecclesiæ, ut id ipse aliquatenus præstem, Bibliopolæ suasor fui; ut sub illius impensis prodeat hoc si molem, exile, si usum vero respicis, quantivis pretii opusculum. Scias cujus est? Caroli Regii Jesuitæ, ne ad nomen horreas, paucula etenim ea quæ nostris minus convenirent, vel resecta sunt, vel utiliter immutata; quæ supersunt omnia nobis æque ac propriæ Societati suæ prodesse possint; quum tanti habu-

it

it Regium hunc non ineruditum virorum Ordo ut monita hæc Præpositi Generalis jussu, dein etiam ejusdem publico præconio ornatus, conscripsit. Ne te ulterius *in limine detineam,* perlege, *utere tuo judicio,* Vale.

SYNOPSIS

SYNOPSIS
EARUM RERUM,
Quæ ad
ORATORIS CHRISTIANI
Rectam Institutionem faciunt.

UT Orator noster, unica velut in Tabula ante oculos habeat præcipua earum capita, quæ ad totam hujus nostræ institutionis seriem, ac praxim pertinent, placuit Synopsim hanc addere, ut quæ sparsim toto hoc opere diffusa sunt, unum in locum collecta, uno contuitu, manifesta perspectaque fiant, ut statim, qui voluerit quid persequendum, quidvè sit fugiendum, intelligat. Eruntque hæ nostræ præpositiones, veluti medicorum Aphorismi, aut Mathematicorum axiomata, quibus tota hæc concionandi facultas comprehenditur.

it Regium hunc non ineruditum virorum Ordo ut monita hæc Præpositi Generalis jussu, dein etiam ejusdem publico præconio ornatus, conscripsit. Ne te ulterius *in limine detineam,* perlege, *utere tuo judicio,* Vale.

SYNOPSIS

SYNOPSIS
EARUM RERUM,
Quæ ad
ORATORIS CHRISTIANI
Rectam Institutionem faciunt.

UT Orator noster, unica velut in Tabula ante oculos habeat præcipua earum capita, quæ ad totam hujus nostræ institutionis seriem, ac praxim pertinent, placuit Synopsim hanc addere, ut quæ sparsim toto hoc opere diffusa sunt, unum in locum collecta, uno contuitu, manifesta perspectaque fiant, ut statim, qui voluerit quid persequendum, quidvè sit fugiendum, intelligat. Eruntque hæ nostræ præpositiones, veluti medicorum Aphorismi, aut Mathematicorum axiomata, quibus tota hæc concionandi facultas comprehenditur.

Pars Prima.

Circa perſonam Oratoris.

PRimò, Orator Chriſtianus, ex ſuo munere, Inſtrumentum eſt Dei, per divini verbi miniſterium, gloriæ Dei, & gratiæ Chriſti illuſtrandæ, animarumque ſaluti curandæ ac divinæ legi diſſeminandæ deſtinatũ, quare totis ei viribus enitendum eſt, ut tanto muneri pro rei dignitate reſpondeat.

2 Multa, eaque gravia, & difficilia in hoc officio, ſtrenuè ac ritè præſtando, neceſſaria ſunt, quæ non ſit facilè in omnibus reperire, quare ſeriò quiſque ſecum diſpiciat, an tantum in bonis habeat, ut pro Chriſto hac legatione, bene rectèque fungatur.

3 Ante omnia neceſſaria eſt divina vocatio, cujus aliqua ſigna, & conjecturas non eſt difficile inveſtigare: Veruntamen, cum tanti periculi, & momenti negotium ſit, quo certius de vera ſinceraque vocatione conſtet, non ultro currendum eſt, ſed tota res legitimorum præſidum arbitrio permittenda eſt.

4 Qui autem ad animarum curam ſunt vocati, illique oneri ſe ſubjecerunt, etiam prædicandi officio, humeros ſe ſubjeciſſe intelligant, paſtoris enim eſt paſcere, ac verbum divinum Chriſti gregis eſt pabulum: quare

ani-

animarum curatores per se ipsos vel persungi munere tenentur, vel, legitime impediti, administros idoneos providere.

5 Qui legitimæ vocationis habet signa & superiorum est authoritate provectus ad cathedram, accedat promptus, ne accepti, & absconditi talenti, reus fiat. Quoties verò occasiones exercendi sui muneris offeruntur, grato arripiat, fortique animo exequatur.

6 Volens libensque, non magnarum modo urbium suggestus excipiat, sed & ad pagos & castella, Christum imitatus accedat, confidens se in his locis cum pari, aut etiam majori Dei gloria, & animarum lucro, operam suam collocaturum.

7 Illud apud se omnino statuat, & judicet nunquam se verum, ac dignum, in Ecclesia Dei oratorem futurum, nisi optimis moribus, & Christianarum virtutum splendore illustretur, cum nec orator politicus, apud ethnicos rhetores habitus sit, nisi idem vir bonus esset.

8 Erga Deum ita se gerat, ut primum intentio in ejus gloriam recta tendat eique soli placere studeat, atque ad hunc ipsum finem studia omnia, omnesque labores convertat.

9 Dei, & Christi amore ferveat ipse primùm, si eundem in aliorum cordibus accendere cupit. Et Paulum imitatus Christum semper in mente, & corde, semper in ore habeat, si eundem in aliis velit ingenerare, legatus Christi est, causam Christi agat, præclarè is legatione sui principis fungitur, cui princeps, & ejus causa cordi est.

10. In oratione sit assiduus, quia prædicationis opus ex contemplatione nasci debet, nec unquam ab oratione, verbum Dei separet, sed illud apostolicum teneat axioma, & crebro animo verset; *Nos autem orationi, & verbo Dei instantes erimus.*

11. Et quoniam suboriri multæ, gravesque in hoc munere difficultates solent, & in ipsos concionatores procellæ excitantur, ad eas fortiter tolerandas, ac superandas animum obfirmet, ita ut nunquam fiduciam in Deum, tanquam singulare scutum ab se abjiciat.

12. In proximos tanquam fratres charissimos, & amantissimos, summa charitate feratur, imò induat matris in filios affectum, cum tanto zelo salutis eorum, ut non modò sua pro illis, sed se ipsum etiam, libenter ad mortem usque impendere sit paratus.

13.

13. Quia verò ſincera cordis humilitas non ſolum contra omnem arrogantiæ vanitatē munimentum præbet, ſed etiam ipſi, apud omnes magnam conciliat gratiam & authoritatem, eam prædicator ſemper, tum in ſuggeſtu tum extra illum integerrimam conſervet.

14. Manſuetudinem quoque Apoſtolicam, ad Chriſti exemplum, maximè Chriſti legato convenire intelligat, ut poſſit cum Paulo verè illud repetere. *Non veſtra, ſed vos quærimus, & habentes victum, & veſtitum, his contenti ſumus.*

15. Tanquam certiſſimum apud ſe principium ſtatuat, exemplum vitæ bonum, & ſanctitatis opinionem, plus apud omnes valere, quam verba ſeu doctrinam. Quocirca curet omnino tum domi, tum foris, ut quos verbo hortatur, ducat exemplo.

16. Denique hac in parte, regulas quas Chriſtus Dominus Apoſtolis, cæteriſque verbi Dei præconibus aſſignavit, ſtudioſè perlegat, diligenter obſervet, intelligatque pro Chriſto legatione fungenti, quam Chriſtus ipſe, legatis ſuis præſcripſit normam ſequendam eſſe.

17. Non ſolum vitæ ſanctimoniâ, ſed ſcientiâ quoque illuſtris eſſe debet, qui alios docendi munus aſſumit, Alioqui claudicare

dicare necesse est prædicationem, in qua qui doctorem agit, doctrina indiget.

18. In scientia concionatoris, primum habeat locum, sacrarum scripturarum peritia, ad quas toto pectore perlegendas, meditationeque versandas, intentus sit, ut sibi primum ea lectione, deinde aliis prosit. Idcirco. n. bovi trituranti, os alligari non debet, ut dum aliis fruges terit, interim ipse pascatur.

19. Curet autem scripturarum sacrarum historicum sensum, ex ipsis vocib. ex linguæ proprietatibus, & ex adjunctis idiotismis perfectè assequi semper Sanctorum Patrum vestigiis atq; interpretationibus inhærendo.

20. In studiis,& cogitatione Scholasticæ Theologiæ, sit saltem mediocriter versatus ut expeditè, ac sine ullo erroris periculo, cum locus poscit, fidei dogmata, cæteraque ad docendum utilia, tractet.

21. In sanctorum patrum lectione, sit assiduus, & non solum res, sed spiritum quoque ex eis hauriat, eorumque sententiis, & apophthegmatibus splendeat concio, sicut stellis cœlum.

22. Præterea etiam sacrorum canonum, & Catechismi, & Controversiarum, quæ cum

cum hæreticis agitantur, linguarum item Græcæ, & Hebraicæ, & liberalium artium, atque Historiarum, & rerum Civilium notitia, curet ne penitus destitutus sit.

23. Ad facundiam etiam comparandam, quæ Christiano oratore digna sit animum adjiciat, ad quam positis idoneæ naturæ dotibus, etiam artis oratoriæ præcepta prodesse poterunt, bonarum concionum lectio, Illustrium ac spiritualium oratorum auditio, prudens imitatio, rerum dicendarum præmeditatio, & accurata, sed non affectata scriptio.

24. In privatis declamationibus sit exercitatus, antequam in publicum descendat, habeatque virum aliquem prudentem, atque peritum, à quo dirigatur, Nec solum tyro, sed etiam veteranus magnifaciat, aliquem concionibus suis adesse, à quo amicè observetur moneaturque; Vere enim dicitur, *plus vident oculi quàm oculus.*

25. In prædicatione perfectissimum sacræ eloquentiæ virtutumque omnium exemplar ad imitandum sibi D. Paulum proponat, Epistolarum ejus sacra mysteria scrutetur, & in suis concionibus tanquam pretiosos thesauros afferat. Præterea ex sanctis patribus aliquem, vel aliquos sibi Magistros, pro sua quisque prudentiâ asciscat.

Secunda

Secunda Pars.

Circa ipſam Orationem.

26. AD opus inde ipſum accedat, quod eſt ipſa concio. Sed illud primo loco apud ſe ſtatuat etiam eloquentiam ſacris concionibus perutilem fore, non illam futilem, & corruptam, ſed ſapientem, ac ſeriam, ea eſt quæ ad meliorem frugem, homines adducit, quæ auditorem quò eſt opus impellit, Denique in qua rebus verba, ac ſententiis optimè ſerviunt, eaſque ut ancillæ dominas, ſequuntur.

27. Chriſtiani oratoris Eloquentia, pro ratione perſonæ quam ſuſtinet, & rerum majeſtate, quas tractat, gravitatem quandam redolere debet, quare ſuperfluum ornatum, & floridum quoddam dicendi genus, & luxuriantem verborum copiam, atque omnem levitatis ſuſpicionem fugiat.

28. Hoc autem tanquam certiſſimum principium totius operis poſitum intelligat, hujus facultatis finem, in perſuaſione conſiſtere, proinde in ſingulis concionibus, certum ſibi ſcopum præfigat, & quidnam ſit, quod perſuadendum aggreditur, prænoſcat, Ad quod idoneam in primis materiam ſeligat, & in

ea

ea certum aliquid, quod, animis auditorum imprimat, tenere curet.

29. Ordo item totius concionis & partes, & argumenta & modus elocutionis ad præfixum ſcopum, tota dictio, tota actio, & omnis induſtria tendat.

30. Ad hunc finem perſuaſionis aſſequendum; Tria oratoris officia referenda ſunt, ut Auditoris mens primò bene doceatur; Deinde voluntas quæ ſequitur intelligentiam, impellatur. Delectatio verò non per ſeſe quærenda eſt, ſed ad hoc, ut auditor libenter attendat, & doceri moverique ſe ſinat.

31. Ea laudatur eloquentia, quæ ſapientem graviter oblectet, præclarior eſt doctrina, quæ rudes erudiat, ei tamen perfecti Oratoris palma debetur, quæ flectit quo velit, auditorum animos. Hic tu inſiſte, ſi te virtutis amor, & Dei urget gloria.

32 Cum materiam ſibi ampliſſimam ad prædicandum aſſignatam habeat, omnia, quæ ad viam Purgativam, Illuminativam, Unitivam ſpectant, In his ſciat ſuas eſſe partes, falſa dogmata, cunctaque vitia exterminare, ad omnium virtutum actiones promovere, ac homines perficere, idque variis concionum generibus, docendo, laudando, conſolando, inſti-

instituendo, corripiendo, hortando, suadendo, prout auditorum apud quos agit status requiret, qui erit diligenter considerandus.

33. In omni concione sciat se debere, verbum Dei, quod ex scripturis sumet, prædicare, maximéque ea tractare, quæ mores instruunt, & divinorum mandatorum continent observationem, ac peccatorum pœnitentiam, quare ad id præstandum ea seliget, quæ populari concioni, & faciliora, & utiliora, & certiora sint.

Loci argumentorum. 34 Ad ea quæ affert corroboranda, efficacibus utetur argumentis, quapropter locos tum Topicos, tum Theologicos communes, tum eos qui singulis causarum generibus peculiares sunt, familiares habebit, & ad manum paratas.

35. Eos locos verò, peculiari studio consulet, qui ad Christum ejusque prædicanda mysteria pertinent, Unde variam argumentorum suppellectilem promat, quibus Christum, ejusque amorem omnium animis inserat, & Christianos mores, ac nobilitatem prædicet, ut suam dignitatem populus Christianus, suasque spes intelligens, & dona sibi à Deo collata, convenienter tali professioni vitam instituat.

Scriptura. 36. Divinæ scripturæ testimonia accuratè

verset, fideliter afferat, cum majestate & energia proferat, induat eorundem spiritum, ex rebus & verbis vim faciat, urgeat, obsecret, arguat, increpet, usurpet frequentissimè historicos sensus, allegoricos verò parcius, & adhibita prudentia,

37. Utatur suo loco argumentationibus variis, afferat optima similia, exempla, sententias graves ac selectas: adhibeat ad excitandos motus, validiores amplificationes.

38. In affectibus movendis sit exercitatus, quod facilè assequetur, si eosdem ipse induat in se, seque commoveat, si sacrorum librorum sententias & verba penetret, atq; examinet, si orationi, & meditationibus sit addictus.

39. Intelligat moratam orationem, plurimam sibi fidem, apud auditores conciliaturam, cui rei concepta de oratoris virtute bona opinio prodest plurimum, quam conservabit, si verè, & cum simplicitate, ejus conciones, & Divi Pauli, & sanctorum, sanctitatis, ac virtutum odorem spirent.

40. Etiam aptam reddet orationem, & persuasibilem, si omnium ætatum, conditionum, ac statuum moribus, ita fuerit accommodata, ut omnium mores, & ingenia,

quantum fieri poteſt, convertat in bonum, & prudenter cum Paulo, *omnibus omnia fiat, ut omnes lucrifaciat.* Præterea ſi ſuæ perſonæ, ſi loci, ac temporis, denique ſi materiæ quam tractat rationem habeat.

41. Poſt rerum Inventionem, in earum Diſpoſitione, ac taxi adhibenda eſt diligentia, prout cauſæ genus varium, & Evangelicæ hiſtoriæ narratio poſtulabit.

42. Quæ dicenda ſunt, ad aliquot ſumma capita, & pauca ſibi invicem cohærentia, referat, eaque initio concionis, per brevem dicendorum propoſitionem, aut partitionem ſignificet, tam dilucidè, ut ab omnibus facillimè percipiatur, quid ſit omnino tractandum.

43. Omnes orationis partes, ſuum retineant decorum, Exordium gravitatis ac ſimplicitatis plurimum habeat, Narratio ſit brevis, dilucida, ſuavis, præſertim veritate nitatur.

44. Confirmet ſua efficaciter, & contraria nervosè ac modeſtè confutet. Digreſſionibus, ubi eſt opus, utatur, ſed brevibus. Peroratio per cohortationem commodè fiet, excitando affectus, ut à concione diſcedat auditor commotus, & ſibi ipſi bene conſulens,

45. In triplici genere dicendi sit bene versatus, ut & granditer agat, & moderatè ac summissè, prout opus erit. Ipsa eloquutio sit, secundum idioma rectè loquentium, emendata, proprietatem puri sermonis ac diluciditatem, vimque amet potius quam flores.

46. Compositio non sit valdè compta, aut poetarum more numeris astricta, sed gravis, & Ecclesiasticus stylus, in quo res magis quàm verba emineant, sitque aptus, & decorum ubique servet.

47. Si opportunè figuris sententiarum ac verborum utetur, efficacem ac vivam reddit orationem, & ad animorum motus accommodatam, quod maximè descriptiones facient graves ac seriæ, rerum utilium, quæ non tam auribus quam oculis, rem totam subjiciant.

48. Memoriæ facilius, quæ dicturus est commendabit si methodus rebus adsit ipsemet sibi signa quæpiam formet ac notet, si assiduè præsertim matutino tempore memoriam excolat.

49. Curam habeat bonæ actionis, quæ merito altera dicitur eloquentia. Vtatur voce clara, æquabili, varia pro rerum quas dicit

dicit natura, familiari præsertim, ac suæ naturæ, corporisque constitutioni accommodata.

50. In gestibus rerum sententiarumque naturam sequatur, gaudeat moderata gravitate, ac naturali decoro, sit vultus serenus, & ita se componat, qualem decet eum, cujus sicut vita, ita tota actio debet esse composita.

Pars Tertia.

Circa Prudentiam, & Industriam Concionantis.

51. IN suo munere Prudentiam maximè necessariam esse omnino sibi persuadeat. Quare primum, naturæ suæ dotes atque ingenium, perfectè agnoscat, & sese secundum eas moderetur, ut seipsum reprimat, si naturæ sit vehementis, urgeat si timidæ, & in omnibus nihil supra vires audeat.

52. Ad suorum auditorum captum descendat, ac loco temporique serviat. Zelus sit secundum scientiam, & ad rectæ prudentiæ normam regatur. Quæcunque dicturus est antea præmeditetur.

53. Ita omnia dicat ut nullam prorſus ex ejus verbis populus ad vitam liberiorem ſectandam occaſionem capiat: Omittat multas opiniones etiam veras, aut quæſtiones, quæ ad utilitatem multitudinis aut parum, aut nihil conducunt.

54. Prudentis eſt Oratoris, de ſe ſuiſque rebus, rarò admodum, ſeu potius nunquam loqui, ſed ita ſe gerere, ut auditor dicentis perſonam, nunquam attendat; ſed ad Deum, ejuſque verba totum ſeſe convertat.

55. Debet etiam in ſuggeſtu humilitatem, patientiam, manſuetudinem, tolerantiam ſignificare; Tunc verò maximè, cum aliquid contra ſe aut dictum, aut factum noverit, hoc enim eum auditoribus valde amabilem, ac venerabilem reddet.

56. Fervor ſpiritus & dicendi quidam ardor, videtur ipſius concionis anima, quem tanquam ignem fovere ac nutrire oportet precibus, librorum ſpiritualium lectione &c, meditationibus.

57. Optimum eſt in ipſo orationis curſu attentionem aliquando renovare, interpellando, monendo, interrogando, dictione item

item varia, distincta, ad vivum res exprimente, actione seria, efficaci, etiam brevitate concionis, ne fatigentur audiendo aures, & animi molestia.

58, Libertas in dicente appareat, quæ omnem vanæ timiditatis suspicionem excludat, ubi Dei gloria quæritur, Christi causa agitur, animarum lucrum intenditur, modo ne sit audax, & extra fines modestiæ, sed cum ea mensura, quæ prudentiæ, charitati, humilitatique sit consentanea.

59. Tunc fructuosè boni concionatoris industria collocatur, cum à thesi ad hypothesim transit, cum quod agendum sit, & quomodo, in specie audito rdiscit, ita ut quæ audit, aptare sibi, memoriaque tenere, meditatione ruminare & concoquere, ac demum opere ipso perficere possit.

60. Qui in rusticorum pagis conciones habet, ea tractet, quæ illi plane ac facilè intelligant, & eo modo, quo eis maximè profutura cognoscet, maxime quæ ad præceptorum observationem & pœnitentiam, & correctionem valent.

61. Qui vero in aulis principum hoc munus exercet, raro inter aulicos commoretur,

tur, nisi de spirituali animi negotio agatur. Videat ne quid aulicum, ex consuetudine curiæ, sibi adhæreat. In concionando ita se gerat, ut neque aduletur, neque imprudenter arguat. Et in his omnibus se prudentem, amabilem, ac zelantem exhibeat.

62. Curet diligens concionator, pro varii status ratione, omnes secundum Deum rectè instituere; habeatque paratam rerum silvam, ex qua accommodata singulis hominum generibus argumenta depromat.

63. Eos qui de eligendo adhuc statu cogitant, ad bonam electionem, secundum Dei voluntatem faciendam salutaribus monitis instruat.

64. Omnia peccatorum genera, omnes abusus, & peccati occasiones, acriter insectetur; acrius verò in eos invehatur, qui peccandi consuetudinem contraxerunt, vel in desperationis ac impænitentiæ barathrum dilapsi sunt, vel etiam usque ad cordis duritiem pervenerunt. In quorum morbis, licet gravissimis, non cesset, ut peritus Medicus, opportunè, importunè remedia adhibere.

65. Habeat contra peccati gravitatem, copiosam segetem, locorum, & argumentorum, quibus frequenter in ipsius peccati odium

odium ac deteſtationem omnium animos accendat, & ab eis cavendis diligenter præmuniat.

66. Pœnitentiam peccatorum tanquam ſingulare antidotum frequens in ore habeat, actuſque quibus ad eam animus præparatur explicet,

67. In peccatis etiam, & peccatoribus arguendis prudentem ſolertiam, ſolertemque adhibeat diligentiam: & ita in ipſa vitia feratur oratio, ut neminem pungat, neminem exulceret, ſed omnes potius ſanet, ad exemplum boni Samaritani, qui in vulnera oleum, vinumque infudit: quod eſt charitatem patris, ac zelum in filios exhibere.

68. In Superiorum peccatis, & Eccleſiaſticorum virorum arguendis, eam adhibere oportebit dexteritatem, ut apud populos nihil de eorum exiſtimatione ac reverentia deperdatur.

69. Caveat ab omni adulationis vel minima ſuſpicione, veritatem, ubi & quando eſt opus, cum omni ſinceritate proferat, potius ſeveriorem partem, quàm in laxiorem inclinet, ſanctorum virorum exempla ſequutus.

70. Infirmos in fide ſuadeat ad progreſſum, in virtutibus promoveat, ad Chriſti imitationem, & myſteriorum ejus contemplationem hortetur, & ad devotionem, ut etiam à peccatis minimis abſtineant, quantum fieri poteſt, corporiſque vitium, ab ſe procul ablegent.

71. Maturiores excitet *ad deſtinatum perſequi*, de ſtatu perfectionis beaorum, eorumque felici tranquilitate, non numquam agat, qui renuntiantes mundo, totos ſe Deo dederunt.

72. Omnes verò ad Deum toto corde ſuper omnia diligendum, & ad fraternam inter ſe conſenſionem ſectandam inducat, in quibus legis divinæ & Evangelicæ plenitudo conſiſtit.

73. In quærenda proximorum ſalute, prudentis eſt varias excogitare atque adhibere induſtrias, inter quas illæ primum habere locum debent, quæ circa ſuam perſonam ponuntur, ut ipſe ſcilicet *vetere homine exuto, novum induat, qui ſecundum Deum creatùs eſt*, ſi velit in aliis idem præſtare, quare omnes vani timoris, ac puſillanimis ſpiritûs anguſtias omnes, amoris proprii animales affectus, omnes denique corporis inordina-

tas

tas concupiſcentias, per veram mortificationem ab ſe abjiciat neceſſe eſt.

74 Deinde eam induſtriam ac prudentiam teneat, ut intelligat planè, quibus operibus piis ei magis ſit inſiſtendum, quæ ad majorem Dei gloriam ſpectent, & cum quibus perſonis potius atque diutius, ad majorem fructum colligendum ei agendum ſit. In eundem finem ea media ſeligat, quæ plus efficaciæ ſint habitura, in quibus curet eorum cum quibus agit benevolentiam captare, & ſui apud omnes bonam exiſtimationem conſervare, quod quibus modis perficere valeat, diligenti ſtudio inveſtigare debet, & à nobis ſuo loco tangitur.

75. Magno pietatis affectu ad pauperum miſerias ſublevandas feratur, digniſſimum opus, & Prædicatoris muneri annexum, non tam in ipſorum inopum beneficium, quam in eorum, qui in Eleemoſynas conferunt, emolumentum.

76. Habeat præter eas materias, quæ communiter in concionibus rractari ſolent, collecta multa præcepta, conſilia, monita, quæ ad uſum vitæ ſpiritualis & praxim pertinent, quibus auditores, quomodo erga Deum quiſque ſe gerat, erga ſe, & proximos inſtruat, eaque in concionibus crebro interſerat.

77.

77. Ad concionem parandam ea industria optima est, ut principium à Deo sumatur, per sui examen ac preces, quibus fructuosam à Deo impetret concionem, deinde materiæ habeat delectum. Ex bonis auctoribus rerum silvam colligat, quam secum ut mundum animal meditando ruminet. Inventa rectè disponat, & disposita gravi eloquutione scribat, vel capita rerum notet. Eadem rursus attentè dispiciat, dijudicet, corrigat, addendoque, vel detrahendo, aut immutando perpoliat.

78. Habiturus concionem, pridie ad devotionem se paret, precibus, negotium Dei Deo commendet.

79. Accedens ad pulpitum, rectam intentionem ac zelum renovet, gravitatem cum simplicitate coram omnibus præ se ferat, modestiam ac serenitatem vultus retineat.

80. In concionando sit fervens, utatur voce familiari, cum libertate, consideratè loquatur ut verba non projiciat, sed ponat. Absoluta concione Deo suum laborem offerat, petat pro erratis veniam. Si quid bene factum est, Deo auctori agat gratias.

81. Habiturus conciones ante ipsum tempus, per aliquot dies spiritualium exercitiorum commentationibus, ad futurum prælium animum exerceat, sincerissimum rectæ intentionis finem coram Deo ad animarum fructum exsuscitet.

82 Deinde præter conciones, quas bene paratas ad fructum colligendum habere debet, operam det, ut bono sanctitatis exemplo omnes ædificet, ad eaque prædicanda cum fervore animum applicet, quæ hominibus loci, ubi concionatur, ad mores aptiora, & utiliora saluti futura intelliget.

CENSURA

CENSURA
EARUM RERUM
Quæ in
ORATORE Reprehensione dignæ sunt & corrigendæ.

Ubjiciemus etiam brevem quasi indicem earum rerum, in quibus contra dignitatem sui muneris peccatur à quibusdam Concionatoribus, ut habeant præ oculis, velut in speculo quæ corrigant ipsimet, nisi malint à Deo corripi, vel etiam à rudioribus, atque ipsis mulierculis, ut sæpè contingit, irrideri.

1. Peccant primo, qui ad concionandi munus non vocati sese ingerunt, præsertim si in seipsis signa vocationis non advertunt, nec ii sint, quos tanti officii dignitas exposcit;

ſcit; ſed ambitioſo quodam docendi pruritu, ſeu lucri temporalis cupiditate, Cathedræ locum, Doctoriſque nomen avidius conſectantur, *quomodo ibunt*, ait D. Paulus, *niſi mittantur*? Hos certè non mittit Deus pauperum & humilium amator.

2. Qui innumera, quæ in hoc obeundo munere pericula imminent, cogitare detrectant, quò vel planè abſtineant, vel cautè aggrediantur, ne illud eis aliquando objiciatur, *In verbis tuis captus es*.

3. Qui animarum curam gerentes, nec ipſi gregem ſuum paſcunt, & eos Concionatores eligunt, qui curioſis rebus, & humanæ eloquentiæ magis, quàm Chriſtianis moribus reformandis inſiſtunt.

4. Qui ante maturam ætatem hoc ſibi docendi munus aſſumunt, quod Chriſtus non ante trigeſimum annum uſurpavit; *ſufficeret diſcipulo, ſi ſit ſicut Magiſter ejus*.

5. Qui à Deo vocati, ac divino beneficio idonei, & per Superiores electi, munus hoc concionandi, vel laboris, vel non placendi metu detrectant, vel eo prætextu, ut ſuæ ſaluti vacent; videant ne dum alienam ſalutem negligunt, de ſua periclitentur.

6.

6. Qui magnarum urbium ſuggeſtus ambiunt, & parvorum oppidorum ac pagorum loca, & homines non libenter adeunt, vel ob nominis ſui famam, vel ob majora vitæ commoda. *Non tuo quærenda tibi ſunt, ſed Chriſti*, Chriſto autem eſt pauper & dives, tantidem emptus. Pro utroque mortuus eſt Chriſtus, ut neuter moreretur. Non eſt acceptio perſonaram apud Deum, cur ſit apud te?

7. Qui vita & moribus, ac malo exemplo expungunt, quæ verbis docent, ut poſſit eis merito illud objici, Cur ergo non facis quæ ipſe dicis? Aut, *Medice cura teipſum*.

8. Qui Dei glotiam animarumque fructum non ſincerè quærunt, ſeſe magnificè prædicari gaudent, inanis gloriæ cupidiores. Qui ex his eſt, cœleſti alios pane paſcit, ſeipſum fumo, ſi fumus paſcit.

9. Qui prædicationi ita vacant, ut ea non ex contemplatione, aut meditatione manet, ſed ſolum ex humano ſtudio atque induſtria, ut Oratoribus Ethnicis mos erat. Atqui non eruenda ex humo, ſed è cœlo petenda cœleſtis divinaque doctrina eſt,

10. Qui in difficultatibus facilè animum despondent, & à constantia in rebus arduis dimoventur, ut cœptum in Dei gloriam non perficiant opus. Ergone seminare desinet agricola, vel messem colligere, quòd pruinam vel æstum timeat?

11. Qui non utuntur sancto zelo, animadvertentes tot tantasque in Deum illatas injurias, & tantam animarum jacturam, quæ male pereunt, sed videntur contenti, si dicendo horam expleverint. Gladio uteris, dum verbum Dei loqueris, pugnandum est acriter in vitia, non frustrà ornandum latus.

12. Qui seipsos, & sua magnificè prædicant, aliisque præferri ambiunt, & salutationes in foro, domique amant, & primos accubitus, & more Pharisæorum vocari ab hominibus Rabbi, *digitoque*, ut ait Poëta, *monstrari*, *& dicier*, *hic est*.

13. Qui in victu, vestitu, viatico, Apostolicam respuere videntur mediocritatem, supellectilem copiosiorem conquirunt, ita ut non aliis ad spiritualem lucrum, sed sibimet ad terrena commoda studeant, quos non abs re Deus per Prophetam pastores vocavit, qui seipsos, non Christi gregem pascunt.

14. Qui colloquiis secularium, eorumque consuetudine delectantur aulicorum more, & ipsorum negotiis se immiscent, quæ ad animæ salutem non faciunt; qui eorum conviviis libenter accumbunt; qui non silentii, ac secessûs amatores sunt, sed scurrilibus ac ludicris rebus gaudent.

15. Qui sacrarum Scripturarum lectioni non admodum student, nec modum ac regulas ad eas intelligendas observant, neque eorum meditationi vacant, ut eas sibi familiares reddant. Planè divinum verbum quorum alio Concionator petet ex fonte? Et quid proderit hausisse, si turbidum hauriat?

16. Qui sacros libros ita legunt, ut non se suosque mores instruant, sed eo vel solùm, vel maximè titulo, ut alios docere possint, eaque re doctorum Concionatorum famam aucupentur. *Cave, ne dum alios doceas, tibi noceas.*

17. Qui facultatis Theologicæ studio modicam adhibuêre curam, ejusque vix mediocriter quæstiones attigerunt, & tamen eas publicè disputare non sine periculo audent. Hi facilè temeritatis pœnas luunt, sæpè enim contemptui sunt prudentibus, sæpè etiam recantare coguntur.

10. Qui in difficultatibus facilè animum despondent, & à constantia in rebus arduis dimoventur, ut cœptum in Dei gloriam non perficiant opus. Ergone seminare desinet agricola, vel messem colligere, quod pruinam vel æstum timeat?

11. Qui non utuntur sancto zelo, animadvertentes tot tantasque in Deum illatas injurias, & tantam animarum jacturam, quæ male pereunt, sed videntur contenti, si dicendo horam expleverint. Gladio uteris, dum verbum Dei loqueris, pugnandum est acriter in vitia, non frustrà ornandum latus.

12. Qui seipsos, & sua magnificè prædicant, aliisque præferri ambiunt, & salutationes in foro, domique amant, & primos accubitus, & more Pharisæorum vocari ab hominibus Rabbi, *digitoque*, ut ait Poëta, *monstrari, & dicier, hic est.*

13. Qui in victu, vestitu, viatico, Apostolicam respuere videntur mediocritatem, supellectilem copiosiorem conquirunt, ita ut non aliis ad spiritiuale lucrum, sed sibimet ad terrena commoda studeant, quos non abs re Deus per Prophetam pastores vocavit, qui seipsos, non Christi gregem pascunt.

14.

14. Qui colloquiis secularium, eo-
que consuetudine delectantur aulico-
more, & ipsorum negotiis se immi-
, quæ ad animæ salutem non faciunt;
orum conviviis libenter accumbunt;
non silentii, ac secessûs amatores sunt,
scurrilibus ac ludicris rebus gaudent.

15. Qui sacratum Scripturarum lectioni
admodum student, nec modum ac re-
ad eas intelligendas observant, neque
meditationi vacant, ut eas sibi fami-
reddant. Planè divinum verbum quo-
alio Concionator petet ex fonte? Et
proderit hausisse, si turbidum hauriat?

16. Qui sacros libros ita legunt, ut non
suosque mores instruant, sed eo vel so-
, vel maximè titulo, ut alios docere
, eaque re doctorum Concionatorum
aucupentur. *Cave, ne dum alios doce-
, tibi noceas.*

17. Qui facultatis Theologicæ studio
adhibuêre curam, ejusque vix me-
quæstiones attigerunt, & tamen
publicè disputare non sine periculo au-
. Hi facilè temeritatis pœnas luunt,
enim contemptui sunt prudentibus, sæ-
etiam recantare coguntur.

18. Qui sanctorum Patrum volumina non evolvunt, sed fontibus omissis rivulos consectantur, & in exscribendis, ac citandis aliorum Concionibus toti sunt; ea præsertim, quæ magis vanitatem sapiunt, minus Dei spiritum redolent. Doctores ac patres vocat Ecclesia, quorum audiri doctrinam & disciplinam cupit.

19. Qui in suis concionibus vix unquam ea solent attingere, quæ ad Fidei dogmata, Dei præcepta, & Chatechismum pertinent, potius Philosophicis ac profanis historiis inhærentes; Ite, ait Christus Apostolis, prædicate Evangelium, non Aristotelis Philosophiam, Ethnicorum historias, Poëtarum cantilenas.

20. Qui eos Concionatores ad imitandum sibi proponunt, qui facundia magis populari, quam Ecclesiastica pollent sapientia, & in iis quos audiunt, vel ea imitantur, quæ vitia sunt apud prudentes, vel suæ naturæ minus idonea. Mutare imitando naturam vix poteris, perficere poteris, si perfectum tibique accomodatum imiteris exemplar.

21. Qui Conciones nimis artificiose componunt, & suis numeris periodos ro-

tundant,

tundant, easque ut scripserunt, frigidè ac pueriliter recitant, iisdem penè verbis addiscti. In auribus consistit oratio, quæ manat ex ore: Erumpat è pectore, ut descendat in pectora.

22. Qui antequam in publicum exeant, privatis se declamationibus non exercuerunt prudentes inter amicos, quorum satius est monitis instrui, quàm postea Zoilorum ludibriis irrideri. Umbratilem ne despicias pugnam, antequam in solem, ac pulverem prodeas; nam in acie discere, serum plerumque est.

23. Qui Christum, cujus partes agunt, non multum in corde, aut in ore habent, neque ejus in nos amorem, ac beneficia, seu mysteria & sacramenta crebrò populis prædicant, cum ad alia potius sint intenti. Quid absurdius quàm Christi profiteri legatum, & Christum penè oblivisci?

In ipso opere multis modis peccatur.

24. Quidam corruptam sequuntur eloquentiam. Ea est quæ delectandis auribus, non componendis moribus servit, quæ ani-

mum auditoris à rerum consideratione distrahit ad ornatum verborum, speciosa floribus, vacua fructibus. Quæso te quam vim tua exercebit oratio? Hortari si concinnus velis ad virtutem, avertentur animi ab ardua virtutis, & inani ad se voluptate verborum ornatus trahet; *pluribus intentus minor est ad singula sensus.*

25. Vitium & planè maximum est, cum in concione nullum sibi certum scopum, in quem ad persuadendum omnia dirigat, Orator proponit; adeò, ut post absolutam etiam concionem, nesciat auditor, quidnam persuadere illi voluerit, licet multa rerum supellectile ac copia orationem locupletârit, forte nec ipsemet Orator sciat.

26. Haud absimilis culpæ reus, qui priore concionis parte, altiora subtilius persequitur, pauca quædam ad instituendos mores, in posteriore adjicit, & ea languidè ac jejunè; planè jejunum sibi pectus esse, cœlestique vacuum succo docet; Jejunus abibit auditor; sed tui muneris memor sis, animos pascendos, non aures detinendas.

27. Deterior est eorum causa, qui toti sunt in eo, ut congesto eruditionum, vel etiam argumentorum acervo, thesim aliquam doctè

doctè, ornatéque explicent ac confirment, præterea aut parum aut nihil. Declamasne Ethnicus sophista ad pompam in otiosorum corona, an Christi legationem exponis ad eos, quorum agitur de æternitate negotium? Quid respondebis; vel nomen muta, vel morem.

28. Peccat etiam, qui tempus concionis, in qua gravem aliquam afferre deberet doctrinam, frivolis, ac levioribus argumentis terit, vel subtiles nimium quæstiones disceptat, seu Scholastico more tractat & obscurè. Doce, non abnuo, sed quæ fieri deceat, non quæ scire tantùm delectet: suus est Theologicis locus, hic tuam sustine personam.

29. Et qui ut delectet, facetias, & ridicula more histrionis in scena miscet, aut descriptionibus rerum inutilium concionem studet exhilarare. Qui circulatorem agit, forum quærat. Veniam lacrymis implorantus in templo, non risu quærimus hilaritatem. Sic fermè habeto, dum ridet concio, & diabolus ridet, Deus sæpè irridetur.

30. Et qui non laborat, ut auditoris animum commoveat, neque adhibet quæ ad

motus animorum excitandos valere possunt, ſed ſine ſpiritu ac fervore agens, frigidam, ſicuti venerat, concionem dimittit.

31. Controverſa quid agitas in concione ſubtilis diſputator? ſi judex eſſe vis, vide ne tibi nimium arroges: ſi judicem quæris, vix inter mulieres & communem populum invenies, & hos maximè auditores habes.

32. Scripturæ ſacræ teſtimonia ſecundum novos ſenſus afferre, omiſſa antiquorum Patrum authoritate, vix tutum arbitror. Nova inquies, placent: fateor, ſed placent ſæpe etiam venena, & ignoti cibi dulcedo eò proniùs imperitos fallit. Nec tu rerum tuarum ſis judex. Quod ſi probata fuerint ſapientibus quæ profers, vix nova dixerim.

33. Multa ex ſacris literis afferre loca, & explicare pauciſſima, videtur potius dicentis oſtentatio, quam dictorum confirmatio. Vide ne dum tuam vis venditare memoriam, confundas alienam.

34. Eſſe nimium in allegoriis, præſertim cum proprio ingenio cuduntur, non caret

caret levitate, sed utilitate caret; Ethnicorum verò fabulas ad Christiana sacramenta traducere, quiddam pædagogicum sapit, ne dicam insulsam temeritatem.

35. Verba Scripturæ divinæ aut non omninò fideliter afferre, aut non tenere verborum proprietatem, cum in patrium sermonem vertuntur, extortos sensus afferre, durius explicare phrases, indicium hominis est, vel negligentis, vel imperiti.

36. Sordescit oratio, cum similitudines humiles, aut viles, aut sordidæ afferuntur, vel multiplicantur nimium, vel poetico more pinguntur, vel longius perque vim accersuntur. *Ne quid nimis, ne quid minus.*

37. Exempla item male adducuntur, quæ audientium moribus, aut tempori accommodata non sunt, vel quæ non tractantur oratione morata, vel non ex probatis petuntur authoribus, ac dubiam fidem habent. Qui ad fidem faciendam adhibet dubia, fidem abrogat certis.

38. Cum amplificationes fiunt in rebus in-

inutilibus, quæ ad aliquam persuasionem non tendunt, eloquutionis prophanæ jactatio est, sacræ injuria.

39. Qui aliorum affectus optat excitare, frustrà nititur si eosdem in se prius excitare negligat: finge ejulatus, lachrymas simula, imitare dolentem, ludis ignem pictum adhibes, cum sit incendenda silex.

40. Orator, qui ut moratam faciat orationem, eas virtutes significat, quas verè non habet, histrionem, & hypocritam agit, qui licet initio imponat aliquibus, mox tamen se prodet simulatio, & apparebit oratio nequaquam morata, sed hominis falsum virtutis nomen captantis ambitio, eoq; magis odio erit omnibus, quod nonnullos ante deceperat.

41. Ineptus omnino est, ineptaque oratio ejus, qui eodem modo ad juvenes ac senes, doctos, ac rusticos, viros ac mulieres, religiosos, ac sæculares verba facit. Quid agis sutor? eandemne crepidam omnium pedibus induis?

42. Oratio ordine carens perinde ac indigesta rerum moles, vel quæ digressiones importunè affluit, aut prolixas, tum auditores

res confundit, tum ipsum quoque oratorem turbat.

43. Exordium vitiosum est, si fuerit prolixum, commune omnibus concionibus, nimis festivum, ac velut ad numeros concinnatum. O quoties *humano capiti cervicem pictor equinam jungit*, ut poeta lusit; Ego verò non ludo sed lugeo potius divini verbi gravissimam authoritatem, levissimis hisce cincinnulis in ipsa statim fronte enervari.

44. Peccant, qui exordiuntur voce non naturali, sed tumido quodam tono, vel nimia celeritate, ut uno quasi spiritu totum simul exhauriant: vel contrà tam lentè, ut numerari verba queant, vel voce tam submissa, ut sibi tantum loqui videantur: primis fortasse, *parturiunt montes, nascetur ridiculus mus*: Secundos videbis ipso statim itineris ingressu fatigatos, turpiter anhelantes in via: Tertii afferre se auditoribus languorem, ne dicam stomachum, sciant: postremi sibi canunt, auditor abscedet ne tempus terat.

45. Et qui in partitione multa simul membra coacervant, quæ vel non satis explicari possint, vel longioris orationis timorem injiciunt, vel ad unum suasionis sco-

scopum non tendunt, eoque maximè cum disparata proponunt: onerant ista, me judice, non allevant, quod oratoriæ partitionis munus est.

46. Qui ad sua confirmanda, vel contraria confutanda, leves affert rationes auditorem si quò impellit, ad suimet contemptum impellit.

47. Hæreses, ubi non sunt, confutare, vel stultum est, vel superfluum. Ubi verò vigent si levius confutentur, injuria est Catholicæ veritati. Audaciæ verò est Sanctorum sententias reprehendere, quæ in bonam partem sumi possunt: sunt Sancti, sunt Patres: utrumque te nomen verecundiæ admoneat.

48. Concionis epilogum semper Repetitione terminare, frigidum quid videtur & affectatum, multoque magis si longa fiat repetitio, vel si eodem modo quo res ante sunt dictæ. Crede mihi, *Pauca sunt, quæ repetita placent.*

49. Nihil autem habet vel decoris, vel gravitatis, si dimittatur concio cum aliqua facetia, quæ moveat risum. Circulator ita coronam suam dimittit, suspirandum

dum potius est post auditum sermonem.

50. Illi genera dicendi corrumpunt, qui pro sublimi turgidam, & inflatam orationem sectantur, pro moderato dissolutam, sine structura & nervis, pro demisso exilem humique repentem.

51. Ridiculi sunt & inepti, qui variorum idomatum notitiam ostentant. Egregia quædã scripturæ mysteria brevissimo aliquo Hebræo Græcovè versiculo innuere, laudandum est: peregrinè loqui sæpius., & Hebræas Græcasve passim inculcare sententias, vix inter peritissimos, qui soli audiant, probo. *Non intelligenti loqui*, nonne est *surdo canere*?

52. Quæ figuris & tropis caret oratio, vulgaris est, neque auditorum excitat ingenia: quæ verò habet figuras, sed sine pondere sententiarum, stupeum est simulachrum, licet bene vestitum. Quod si plus æquo nec opportunè adhibeantur, perinde est ac si convivium fiat ex melle totum. Midas, ut est in fabulis, dum quicquid contrectat, aurum facit, fame peribat.

53. Percensendo plurimorum authorum catalogo, citandisque ad unguem locis,

cis, & ad verbum recitandis passim longioribus sententiis occupati, plus habent negotii, quam pretii. Effundunt plurima, aut parum, aut nihil infundunt.

54. Minutiis astringi laudarim in puero in viro planè dixerim puerile. Fallet te aliquando memoria, ut sæpè vidimus, balbutiens efficiêre aliis subridentibus. Mitto modicum omnino ab hujusmodi concionatore fructum existere.

55. Qui semper vel nimiū clamat, molestus est, & vim tempestivi clamoris obtundit: & qui quasi fugiens celeri festinat cursu, & auditorem ut se sequatur magno labore frustrà fatigat. Est qui guttatim, quasi aurum potabile, verba stillat, ac tædio enecat: Alius passim vocem attollit ac deprimit, fluctuantis instar navigii, amandandus ad mare est, ubi bene ac naviter fluctuet.

56. Qui nimius in gestu est, qui deambulat per suggestum, qui crebrius pulpitum aut palmas percutit, qui omnia membra leviter agitat, is scenam cum histrionibus quærat, Christiana rostra schola sunt gravitatis.

Contra

Contra Prudentiam hanc faciunt.

CUm maximè in concionandi munere acre judicium, & prudentia requirantur. In quibus hæc desiderantur, æquum est, nec ipsos suggestum debere ambire, & à Præpositis ad alia omnia reservari.

57. Et meritò imprudentiæ notari potest, qui Ecclesiæ canones ad id munus spectantes nec legit, nec novit, quem temerè euntem, necesse est nec laudem mereri si non aberrat, nec veniam si aberrat.

58. Imprudens est, qui suas in concione vires, ac naturæ dotes tum animi, tùm corporis, perspectas non habet, ideoque non se metitur, ut videat, quid & quantum possit, ne supra vires aliquid audeat. O quam diversum est, facile & multa loqui, ab eo quod est prudenter & aptè loqui.

59. Et is qui non singula præmeditatur, antequam ad suggestum accedat, & ea loquitur inconsideratus, quæ postea eum dixisse

dixisse pœniteat. *Ter veniant verba ad limam, priusquam perveniant semel ad linguam.*

60. Non modo est imprudentis, sed & impudentis, de Dei majestate verbum aliquod indignum proferre, aut de sanctis non honorificè loqui, aut de peccatis etiam obscœnis non satis honestè verba facere, aut nugas & ridicula intermiscere, præsertim ad mulieres convertendo sermonem.

61. Contra prudentiam est ambiguè ita loqui, ut possint in malum, vel inutilem sensum verba trahi. Doctoris egregia laus est perspicuitas. Sic loquere tanquam singuli qui in concione adsunt, sedeant judices, quod perplexè dictum fuerit in pessimam rapturi partem.

62. Cum aliquid falsi dixisse se adverterit, si errorem non statim corrigit non modo imprudens, sed superbus, & arrogans erit, & graviter peccabit: satius est errатum delere, quàm duplicare.

63. Sicut præterea audax dicendus esset, ac temerarius, qui suspectas, ac dubias opiniones proponit, in quibus ob rerum

rum difficultatem facile sit populum errare. Quæ, rogo, dementia est, dum plana patent spatia, per abrupta incedere?

64. Ostentatio, & quælibet jactantiæ significatio, concionanti apud auditores plurimum detrahit. *Nemini placet, qui sibi nimis placet*, & magnum onus est audientis, dicentem suas laudes cum silentio ferre.

65. Querimoniæ item, quas ad sui defensionem aliquando orator affert, sæpè in malam partem ab auditoribus accipiuntur, & stomachum provocant. Nec rarò dum criminationi, quæ latebat inter paucos, satisfacere vult, publicus est suæ buccinator, vel injuriæ, vel infamiæ. Si te concio laudabilem noverit, ipsa te etiam tacentem tuebitur.

66. Qui ita loquitur, vel reprehendit, ut appareat eum velle certam familiam designare, vel ipsos auditores aliquo modo despicere, non corrigit peccata, sed odia colligit.

67. Oratio si frigida sit sine fervore, corpus est sine anima, ad aures pervenire potest, pervadere corda non potest. Injuria inuritur Dei verbo, quod est omni gladio ancipiti penetrabilius, si vitio tuo miles delicatule non ferit. *Ignavo homini omne telum obtusum.*

68. Prolixitas sermonis nunquam est sine molestia. Proverbii loco est, *Ludus quilibet, ut jucundus sit, brevis sit.* Qui cum aviditate è mensa recedit, redit avidius, nutritur salubrius.

69. Timidius quidam agunt, nec veritatem cum ea qua decet libertate promulgant, nec seriò in causas animarum adeo graves insistunt, neque cum ea dicendi authoritate, quam Christi Cathedra postulat, Apostolicum obeunt munus. Væ nobis ac mundo, si timidos habuissemus Apostolos.

70. Alii semper in thesi versantur, nec singulares actiones, earumque modos & praxim edocent, nec singulos pro suo statu instituunt, quo fit ut auditor suo fructu frustretur. Existima quæso res non

non in schola differentem de arte medendi, sed quasi in nosocomio remedia dictantem versari. Facilius autem dixerim theriacam conficere: quàm concionem: tamque multis, tamque variis aptanda est eadem medicina, ut omnibus prosit.

71. Qui ad pagos mittuntur peccant, si rudium hominum ingeniis non sese accommodant, & labores atque incommoda non patienter tolerant. Ubi, & quibus concioneris vide: non tibi orator es, sed audientibus.

72. Qui in principum aulis versantur, primò peccant si aulicum spiritum pro Apostolico imbibant: deinde si inter concionandum, vel aliquo modo adulentur, vel sint in arguendo liberiores. Inter utrumq; vola, & tutus ibis.

73. Cum certum sit, omnem Christianarum concionum fructum esse, ut peccatum auferatur, & nemo non videat, quot quantisque mundus totus ardeat sceleribus, mirum est multos esse, qui aures demulcere leviculis sententiolis, ac phrasibus malint, quam cor acri oratione ad peccati detestationem urgere. Invenio dicentem, Argue, obsecra,

obſecra, increpita, Nolo committere, ut prurientes auribus, per me auditum à veritate avertant, & ad fabulas convertantur.

74. Reprehenſiones eorum, qui non paternum zelum præ ſe ferunt, ſed ſatyricam potius mordacitatem, omni fructu carere, ſatis ſuperque ipſa docet experientia. Delicata res eſt animarum curatio. Urat ſi opus eſt, veruntamen non ita, ſed charitas.

75. Neque eorum ſanat oratio, qui tam imprudenter arguunt, ut in homines magis quam in vitia invehantur. Hominem ſi inſectaris, fratrem inſectaris & peccas. Vitium ſi inſectaris, hoſtem inſectaris, & vincis. Quid, qui nullo perſonarum reſpectu in ſuperiores atque Eccleſiaſticos ita invehuntur, ut magis eos infamare quam curare velle videantur? Pudenda patris tui tege, ut benedicaris, qui deridet maledicitur. Concionator es, ſed & filius es, magna prudentia, magna & modeſtia opus eſt.

76. Sunt qui pulvillos ſub omnium cubitis conſuunt, ſerviuntque his qui dicunt, loquimini nobis placentia; latior via ſatis teritur à pleriſque, admonitore non indiget. Arctam inveniunt teruntque pauci. Hanc tu indica, in hanc compelle.

77.

77. Multis parum eſt curæ, ut auditor in virtute progreſſum agat, & perfectionem ſui ſtatûs acquirat. Bonus de cœlo paſtor ad hoc venit, ut oves ſuæ vitam habeant, & abundantius habeant, ſi tu paſcuis illas ad id defraudas idoneis, vide qualis ſis Paſtor.

78. Qui pauperum eleemoſynas, apud ſuos auditores negligenter commendat, vel pietatis & charitatis eſt inops, vel oneroſum exiſtimat pecunias extorquere. At uſus oſtendit cui diligens charitas ſuppetat, eum non minus jucundè egenis, qui ſtipem accipiunt, quàm divitibus, qui largiuntur, prodeſſe. Cæterum qui corrogatæ ſtipis ubertate gloriatur, alios locupletat, ſe pauperat: prodeſt corporibus pauperum, prodeſt animis divitum, ſibi ſoli eſt noxius.

79. Aliqui concionem habituri, quaſi politicum negotium tractaretur, neque ante eam preces ad Deum præmittunt, neque in ipſa Concione laborant, ut ex corde rem agant, neque poſt concionem, ſi quid erratum eſt, recolunt: ſed vel animum deſpondent ſi non ceſſit ad votum, vel inaniter efferuntur, ſi laudentur. Vide quid agas cœleſtis mercatura eſt, divinúmque nego[illegible]um. Neceſſe eſt ordiaris à Deo, pro[illegible]quaris cum Deo, concludas in Deum.

obsecra, increpita, Nolo committere, ut prurientes auribus, per me auditum à veritate avertant, & ad fabulas convertantur.

74. Reprehensiones eorum, qui non paternum zelum præ se ferunt, sed satyricam potius mordacitatem, omni fructu carere, satis superque ipsa docet experientia. Delicata res est animarum curatio. Ura si opus est, veruntamen non ira, sed charitas.

75. Neque eorum sanat oratio, qui tam imprudenter arguunt, ut in homines magis quam in vitia invehantur. Hominem si insectaris, fratrem insectaris & peccas. Vitium si insectaris, hostem insectaris, & vincis. Quid, qui nullo personarum respectu in superiores atque Ecclesiasticos ita invehuntur, ut magis eos infamare quam curare velle videantur? Pudenda patris tui tege, ut benedicaris, qui deridet maledicitur. Concionator es, sed & filius es, magna prudentia, magna & modestia opus est.

76. Sunt qui pulvillos sub omnium cubitis consuunt, serviuntque his qui dicunt, loquimini nobis placentia; latior via satis teritur à plerisque, admonitore non indiget. Arctam inveniunt teruntque pauci. Hanc tu indica, in hanc compelle.

77.

77. Multis parum est curæ, ut auditor in virtute progressum agat, & perfectionem sui status acquirat. Bonus de cœlo pastor ad hoc venit, ut oves suæ vitam habeant, & abundantius habeant, si tu pascuis illas ad id curandas idoneis, vide qualis sis Pastor.

78. Qui pauperum eleemosynas, apud suos auditores negligenter commendat, vel pietatis & charitatis est inops, vel onerosum existimat pecunias extorquere. At usus ostendit cui diligens charitas suppetat, eum non minus jucundè egenis, qui stipem accipiunt, quàm divitibus, qui largiuntur, profuisse. Cæterum qui corrogatæ stipis ubertate gloriatur, alios locupletat, se pauperat: prodest corporibus pauperum, prodest animis divitum, sibi soli est noxius.

79. Aliqui concionem habituri, quasi politicum negotium tractaretur, neque ante eam preces ad Deum præmittunt, neque in ipsa Concione laborant, ut ex corde rem agant, neque post concionem, si quid erratum est, recolunt: sed vel animum despondent si non cessit ad votum, vel inaniter efferuntur, si laudentur. Vide quid agas: Cœlestis mercatura est, divinúmque negotium. Necesse est ordiaris à Deo, prosequaris cum Deo, concludas in Deum.

80. Denique mirandum est post tot habitas conciones, in paucis fructum extare, in mutandis moribus, in alienis restituendis, in sacramento sæpe usurpando. Putarim equidem sæpe culpam in auditores rejiciendam, sed illud mihi persuadeo certissimè, non rarò concionatoris operam in suo obeundo munere desiderari, & ejus culpa effici, ut pauci convertantur. Gladius est Dei verbum, malleus est conterens petras, at utentis brachium, pueri brachium est imbecillis, & imbellis, quem speras ictum? Audi quæso ut faciamus dicendi finem, Faxit Deus, ne aliqui concionatorum Dei verbo feriamur ad mortem, qui Dei verbo alios vulneraturi eramus ad vitam. Armatur Dei verbo Concionator, utinam ad suam aliorúmque salutem. Timeat de sua dum languidè quærit alienam. Sit monuisse satis.

FINIS.